

Prátky Způsob

bez obyčejného slabikování

čtení věd a uč,

sepsány a čtený

se r z

Jána Šizel,

na ten čas Školy Tissovské Lw. Rektora
a Diteř wetšich Včitele,

při

Sláwení Čtrnácté Památky Založení
Malo Hontské Bibliotéky.

Dne 15. Žárj Roku 1822.

C. M. M. M.

Si potes, ignotis etiam prodesse memento:
Nullius in sensum, si prodest, spreveris unquam.
Cato in Dist. Mor.

Mášli možnosť, dobre čín, keď známym tak v ne-
známym:
Když k věci geš, zdáním nezhrdeš žádného v příjmným.
Amos Comenius.

Duch ten dobrý nechať obživuge
Muže tohoto y dále
By w tom, co moc lidstau rozwinuge
Pokračoval nevstále,
Čtel, psal, tžil k polehčení,
Darů pravých dosažení.

Tento spis doložil Episkopat
Mich. Eßlinger Cyrk. Křma Bre-
zovské S. B. Kazatel.

REVIZIA

119

Signatura

St. přír. číslo

101.519

St. inv. den.

3.2.1962

Státní pedagogické knihovna

• Bratislava •

H 450,05 (1)

Včenj a Wznessenj Mužowe!

Když každoročně w takovýchto včených shromážděních mnozý owoce literního umění, totiž své včené práce giným známé činwagj: nevznagj snad za nestlussné, že ga, gažošto nowý aud Malohontského včeného Společenstwj, o gruntě prwnjho wyřčowanj literního to, co sem se z knjch a vlastního wjcročnjho zkussowanj naučil, zde wyprawowati mjinjm. Ale syce proto, gaž bych tjm negaké chwaly hledal; ale poněwadž k polehčenj způsobu k čtenj wedaucýmu mau hřiwničku tež přidati žádám, litugjce mladického wěku, a pametliw gsa na napomenautj w 1. listu S. Petra 4, w 10. takto znegjcy: „Gedenkaždý gaž wzal dar od Boha, tak wespolek tjm sobě přislubigte, gažo dobřj sřafati rozličné milosti Božj.“

Cyl totiž každého prwnjho wyřčowanj, dle mého wědomj a zkussenj, může a má býti gen práwě ten, aby se mocy w Clo-

weku se nalezající co neynáležitější rozví-
 nauky, zmocnily, a takowau úruntownj
 známosti opatřily, která k dálejšímu pro-
 spěchu w Umění a k nabývání jakékoli vži-
 tečné způsobilosti potřebná jest; aneb na
 krátce, aby Člověk způsobilý učiněn byl k
 naučení se všeho toho, co se dle sobe svez-
 rených mocí naučiti má a může. Poně-
 vadž pak se mdlé mocy Člověka w mla-
 dosti nejsnadněji a neynáležitěji rozví-
 nouti a cvičiti dají: to se má stati pro-
 stičkým, snadným a té slabé mocy neymeně
 natabužícím přirozeným způsobem, kte-
 rýmby ony rozvinuté, a s jejich přiroze-
 ním se strownávajícím cvičením zmocně-
 né a ke všemu dobrému způsobilé učině-
 né byti mohly. *) A to právě jest, co se
 mluví: Zráním wynaučowati, a hráním se
 učiti. Totot jest tež geden z požehnaných
 následkůw tak řečené Reformácj, acpřáve
 snad žádného času na polehčiteljch způso-
 bu čtenj nechybowalo. Od času zagistě ob-
 noweného sřz bl. pameti Dr. M. Lutera a
 jeho Pomocníkú Náboženstwí Křesťanské-
 ho, jak všedka giná Umění, tak v cestu k
 liternj známosti, totiž způsob wedenj ku
 čtenj wynasnažowali se Umění a mladeže
 milující mužowe k wětšj dořonálosti při-

---

*) F. F. Karacay Graf w německem wypsání Pell-
 Lanckasterowského způsobu wycowání w Rossicech 1819
 wydanem na france. 50.

wěsti. Utebyli zagisté spočogni s obyčejným proto, že při něm nesnadnosti mladický wěť welmi obtěžugjcy spatrowali, a zwlásťte obyčejné slabičowanj, aneb liter do syláb skladanj hlawomučjny mládeže byti zkuffowali. Protož giž w šestnáctém stoletj okolo roku 1534. Walentýn Jkelsamer w Marburku w Kurfirštwj Hessen, předkladal způsob weděnj djetě k čtenj bez slabičowanj. Snad geho radu a slepěge nasledugjce, wýbornj Učitelowé školský w Port,royal při Parizy w zemi Francouzské, gméno liter od gegich vlastního hlasu od dělowali. Roku 1721 wydal Wenšky Slowa Božjho Kazatel zwlásťtnj pišmo o tomto způsobě, ktere J. J. Zekker, zakladatel tak řečené Reálnj Školy w Berlíne wzal pod swau obranu. Giný Nachsynněm se gmenugjcy, w swé knize: Kunst wyučowanj 1735 wydané, vsylowal se hněw wzbudzugjcy slabičowanj, (neb ge tak gmenowal) do cela že Škól wypauditi. Množý pať sláwnj mužowé, gačo Gesner, Basedow, Kampe, vsylowali se způsob ku čtenj wedaucy naprawiti. Ginj opět, gačo Gedyke wyhlassowali obyčejně liter do syláb skladanj za nepřirozené a práwě škodliwé; ano Zaineke gačo dušsi kazýcý a horšj od přirozeného brjchu, (snad poněwadž wěj djetky wěcy gináč, než gsau sobě předstawowati) ge docela zawrhowal. W newowegšsich pať časých Pestalocy, Olivér,

Štefáný, Pöhlmann, Wolke, Krüg a gi-
 nj na zgruntování a rozšíření tohoto způs-
 sobu bez obyčejného slabikování neb liter
 do syláb skladání, nevyvinutější pracova-
 li, a pracují, gať o tom pověstný Dr.
 Aug. Herm. Nymayer w své wyborné kni-
 ze o wychovávaní a vyučování dítek, w
 druhém a pátém vydání §. 165—170 obšíř-
 něji wypravuje. Ano sám tento wznesse-
 ný a we všem Umění zvláště ale w Kun-
 stu vychovávání a vyučování dítek ney-
 zběhlegší Muž, ať právě před tím oby-
 čejné slabikování zastával, již w patem,
 šestem a sedmém vydání své teprw gme-
 nowané knihy, způsob bez obyčejného sla-
 bikování za lepší uznává, a schwaluje.
 „Drahy zagiště, nasledující gest obsah mé-
 „ho přemýšlování a probování, že oby-
 „čejný způsob newedé ani tať lehko, ani
 „tať přigemně, ani tať gruntowně, tím
 „méně tať přirozeně k swému cyli, totiž
 „čtení, gaťo způsob vlastního hlasu liter,
 „t. g. bez obyčejného liter do syláb sklada-
 „ní. „To se již, prawj dále, z považová-
 „ní geho dáwa poznati, a zkussenj mine po-
 „učilo na vlastních y na cizých dítkách,
 „při kterých sem prospěch a nasledek obo-
 „gího způsobu stownával. W sedmého
 „pať vydání druhé částce na str. 102 pišse
 „o způsobě bez slabikování: „Ga se wždy wj-
 „ce přesvědčuji, že vynakládání tohoto
 „nepochybně velmi prostého a přirozeného

„způsobu w narodnjch Školách meně ob-
 „tížnosti má. Oby ho gen Rodičowé lépe
 „poznali a swým nečasným napomáhánjm
 „dětky nebaurili, a Učitelům, krom toho
 „prácné wynavčowánj neobtrežowali.“ Ne-
 může se sýce tagiti, žeby se škrze obyčegné
 sflabikowánj dětky do čtenj nepřiwodili;
 ale to se tež nemůže tagiti, že dlabau a
 obtížnau prácy přicházegj, kamby byli mo-
 hli y kratšj y přjgemnegšj cestau přigiti. Ne-
 bo škrze obyčegné sflabikowánj, obyčegné
 se dětky za geden dwa ano y tři roky do
 čtenj wedau; když se škrze zde neobyčegné
 ale snadné a přirozené liter do sylab sfla-
 dánj, za čtwrt, půl neywjc do rokať ná-
 ležitému čtenj přiwěsti mohau.

Záležj pať způsob bez obyčegného sfla-
 bikowánj ku čtenj wedaucy w nasledugj-
 cých punktěch:

I. Když se dětky litery giž gmenowat
 a poznawat naučili, má se gim toto sýce
 nové, ale w nature w přirozenj vžjwánj
 liter w čtenj a psánj zgruntowané rozdě-
 lenj liter na Celé a Půl litery neb y Němé,
 známé včiniti. Nebo ono gest dlé mého na
 wjc ročnjm zkussenj založeného přeswědče-
 nj grunt tohoto způsobu ku čtenj wedau,
 cýho. Celé litery obyčegně Samohlasné,
 Glasyté, Glasné řečené, gsau a e i j y o u
 proto, poněwadž se w čtenj z cela to gest
 tať práwě gaťo se gmenugj, wyslo-
 wowati musegj. Ostatnj pať wšsekj
 gsau gen půl litery neb němé, ginač spo-

Iublasné, poněwádž se w čtenj ne tať ga, to se gmenugi, ale gen z polowice to gest bez pomocy celých liter a e i u wyslowowati musěj *); K. pr. b ne bé, ale gen bez e; c ne cé ale gen bez e; c; f ne ef ale gen bez e; f; m ne em ale gen m; ch ne gačo dwe litery ce há, ale gen gačo gedna litera gméno chá magjcy a w čtenj bez a ch znegjcy; k ne ká ale bez a k; a. t. d. gať se to w slowjch bđjt, clo, dlaň, ctný, chlap, hra, hrst, gablě, wlk, smrtě tvň a. t. d. poznati může. **) Gméno zagisté liter musý se od gegjch vlastnjho hlasu naležitě rozeznati. Nebo w čtenj ne gméno, ale toliko vlastnj hlas liter vžjwame; o čemž se každy, o vžjwánj liter w čtenj přemysslugjcy snadno přesvědčiti může. Neznámost pať tohoto rozdjlu potřebné učinila obyčegné sflabišování. „Kdoby, pišse Dr. A. Z. Nymayer „hlas a gméno liter skutečně za gedno držel, muselby docela zapomenauti, že ne, které gméno nassich liter k. pr. ce ha ani gen gruntownjho hlasu newyslowuge.“ A Antonjn Simon w vheršké swé knižecke pod gménem: Prawý Učitel ***) w Budjné 1808 wydané na str. 15 pišse: „Ueywetšj prekaž, ka, která slabých Učedlnjšků w čtenj zpát.

*) P. Mich. Estaiigel Metodologha w Pressp. 1811 wydaná na strance 54.

**) Aby dítky tím snadněgi litery dle gegjch vlastnjho hlasu wypowjdati se naučili, může gimjUčitel posweděti, gačo magi gazykem neb perami hýbati.

***) Igaz Mester, a' ki tanítványait. a. t. d.

„Kem zdržuge, gest tá, že se včj litery ne
 „podlé gegich prawdivého gména, ale po-
 „dlé giného gména, nežli se w čtenj vžj-
 „wa poznáwaci.“ Mohliby se neylépě, gať
 sem zkusyl, djtky litery neyprwě pjsat a
 napsané náležitě poznáwat včiti, aby ge
 sobě tjm lépe w paměti zadržěti mohli. Mů-
 že djte napsané litery y w knižecke wyble-
 dati. Ta zagistě gest wlastnost lidského wti-
 pu a paměti, že to y snadněgi a škřr po-
 chopugi y lépe se navčj, co wjce smysly
 cýtj a poznáwagi. Antonjn Simon w prw
 gmenowané knižecke na str. 12 takto pisse:
 „Prwnj a do očj padagjcy chyba při we-
 „dění do čtenj gest tá, že se přirozeny po-
 „rádek přewrácý a prwě se djtky w Skole
 „včj tlačené, nežli pjsané litery poznáwa-
 „ti. Gaťoby lehčegí bylo tlačené, nežli pjs-
 „sané litery dělati: a gaťoby tlačenj litér
 „bylo gruntem psánj, kdýž psánj gestic
 „grunt tlačených litér.“ Doněwádž gať
 wůbec známo gest, pár tisyc roků prwě wě-
 deli lidé psati, než litery tlačiti. Naysnad-
 něgi se může, gať sem zkusyl, počátek vči-
 niti od malých liter: i u n m r x w v t,
 l b k h y; c o e o d a, j q g p ch; s f s s s
 s š z ž. Pomocy pať malých litér magj se
 djtky k poznánj welkých wěsti. Roku 1796
 wydal S. Hauser we Wjdni knižecku, o způ-
 sobe psánj a čtenj na gedenkrát včiti. Po-
 dobně Antonjn Simon w prwe gmenowa-
 né knižecke tomuto způsobu wywčuge.

II. Kdýž se djtky litery y wedle gegich

wlastnjho hlasu wyslowowati navčili, hned mohau dwe litery na gedenkrát gednu za druhau wypowjdati, a syce prwě gednau ceslu a druhau půl-literu k. pr. ab, ap, af, aw, co, se, či, že, do, tu; potom dwe půl litery k. pr. bl, cn, dl, hl, mr, tr, sr, fl, st, kt, wt; tak tři, čtyři a. t. d. k. pr. bla-zen, clo, clo, wěť, družba mly-nár, elu-stý, chla-dný, chlap, chrt, křk, frk, trň, král, klást, stůl, smrt, sstřk a. t. d. Čtati zagistě nic giněho neznamená, než litery, dle gegich vlastnjho hlasu, w tom poraděku, w kterém stogj, od lewé ruky k prawé (podlé nassěho obyčege) gednau za druhau spěšně wypowjdati. To se samo od sebe rozumj, že se djetky y při tomto přirozenem liter do syláb skládánj, hned k tomu wěsti magj a musegj, aby litery do syláb naležitě spogowali, a sylaby gednu od druhé též naležite oddělowali. Tu se magj práwě téručule nasledowati, které y při obyčegnem sflabikowánj *) Odtudto se da snadno poznati že tento způ sob weděnjku čtenj má swé přednosti nad giný obyčegný strz sflabikowánj. Nebo se při něm djetky wčj litery hned tak wyslowowati, a vžjwati, gako se w čtenj a psanj vžjwati musegj, totiž podle gegich vlastnjho hlasu, tak že se w vžjwánj b za p, d za te, f za w nebudau aniž se mohau tak často mýliti. Když se tedy djetky bez

* Viz P. P. Sramko Česko-Slowensku Liternich na str. 5a. a P. M. Straigel Metodologju na strance 67.

sflabikování k čtení vedau, vedau se pra-
 wo a přirozeným krokem z jednoho stu-
 pně na druhý, na proti pak tomu w oby-
 čegnem wedění do čtení skrz sflabikování
 činí se škol nepřirozený, nesnadný a dítěti
 nepochopitelný, ku kterému proto tak těž-
 ko přiviká. Co žeby prawda byla, nekolik
 příkladů patrnegssj učinim. Co gest prosým
 lehčej, přirozenegssj a dítěti pochopitelneg-
 ssj, či ho učiti cé ha o wypowiedati, a po-
 tom co geho vši gináče slyssj, geho oči gi-
 náče widj, na cho překrutnauti? či dítěti
 poweděti, že cé ha w čtení wždy a wssudy
 gen jedna litera gest, totiž chá, která se
 ale bez a wypowieda ch a učiti ho ch o cho
 wyslowowati? Podobně es ipsylon gest gen
 es ipsylon y w očích y w wssich dítěti,
 gať mu tedy těžko přichodí tu škol činiti
 a es ipsylon na sy překraucati; es w čtení
 bez e s, ipsylon bez psylon i, gest přirozeně sy.
 Když skrze obyčegné sflabikování dítě slo-
 wjčko Clowěk wypowiedati chce, musy gme-
 nowati hlasy cé el o wé e ka, které w ge-
 ho wssich cé el o wé e ka znějí a oči geho
 též té widj, a tak se učí wypowiedati hla-
 sy které w tom slowjčku negsau, totiž tro-
 ge e a jedno a. Neníli snadněji a přiro-
 zeněji te litery wedlé gegich vlastnjho hla-
 su clowěk wypowiedati. Ne gináče w kaž-
 dem slowě při obyčegnem sflabikování mu-
 segj se takové hlasy wypowiedati, kterých
 tam na skrze není, které tedy daremni gsau
 a w hlavě dítěte gen zmatek činí. Proto mno-

zý mladeže milownjcy obyčegné sflabiřování za rozumu a mravím sřodné vznášwagj, že totiž wěcy ginác než w skutku gsau djetřkam předstawowati a ge potom překrauceti wčj. Z tomu djetřky y samé gař nable se litery wedle gegjch wlastnjho hlasu wyslowowat naučili, bez pomocy Učiřtele litery do sylab sřladati, sylaby gednu za druhau wypowjdati, tař se w čtenj samé čwíčiti a swé mocy wřjwati wčj; což při obyčegnem sflabiřowánj nenj možné. Tam se zařistě djetři mnohokrát powěděti musý, gař se litery, gemu gen dlé gměna známe, do sylab sřladati magj; co w způsobě bez sflabiřowanj obyčegného nenj potřebně, gestli gen na tabulce, aneb w knižečce sylaby naležitě rozdělené gsau.

Mnozý se předce domnjwagj, žeby obyčegné sflabiřowánj newyhnutedlně potřebně bylo a wřitečné na toliř, žeby se djetřky bez něho řruntownjmu čtenj a gař w čtenj tař zwláště w psánj naležitěmu sylab oddělowánj nenaučili. To ale gař se mi zdá, gen odtud pocházy, že o naležitěm wřjwánj liter w čtenj a psánj niřdy nemysleli; nepowážowali, že wčjcy se řečty, řidowřřky, francouzřřky a. t. d. čteti, sflabiřowánj na řřrže nepotřebugi, řdyř řiř w swé mateřřřě řeči čteti wměgi; a že způsob bez obyčegného liter do sylab sřladánj, ř gehořto naučenj přjležitosti snad niřde neměli, do cela nerozumegi aneb z nařlonosti ř starěmu nasledowati nechřegj. Wřař se při

tohoto způsobě, gať gíž doloženó gest, prá-
wě tať sylaby rozdělownati musej gaťo při
onem. Ano za to mám, že se dítky při
způsobě bez obyčegného sflabikowánj, ge-
stě gruntownegssimu sylab rozdělownaj
mohau navčiti; naležitěmu pať wyslowo-
wánj, neb wýmlywnosti se lépe navčiti mu-
sej. „Gest to z cela prázdne domněnj, pi-
„sse Dr. A. Z. Wymayer, žeby ten starssj způ-
„sob čtenj lépe wyvčowal dobropisebnosti.“

Ginj opět powjdagj: „že způsob bez
obyčegného sflabikowánj, pro domownj wy-
včowánj, kde m. lo ditek gest, může lepssj
byti; ale že w Škole při wyvčowánjmno-
hých se tať sflabikowně vžjwati nemůže. V to-
to gest do cela prázdne a zádného základu
nemagjcy nadwrženj, na které to odpowj-
dam, že se tento neobyčegný způsob ku čte-
nj. wedaucy práwě tať dobře, ano lépe w
Škole při mnohých vžjwati může, gaťo
strze sflabikowánj! nebo on gest toliko toho
gistého vsپorenj, a kratssj cesta k čtenj we-
daucý, tať že gaťo může Včitel mnohé
dítky včít sflabikowat, může včít y nessler-
bikowat; ale vlastnj blas litér poznáwat,
wypowjdat, a pomocytého do čtenj lehčes-
gi zrozumitedlněgi a gruntowněgi wěsti. K
tomu, gestli w Německé zemi mnozý, gíž
y w Obersté nekerj mohau; ano y w Sl.
Gemerském Senyoratě Pán Michal Lehotz-
ky na Grussowe od 30 rokůw, bez sflabikowá-
nj dítky s neylepssim prospěchem wyvčuge,
tať že y tý zpozdilé negemné a autlé w pátem

a sřestem rořku djetky, ř nálezitěmu řtenj přeř
 zymu přivedeny býwagj, *) pročby to y gí-
 nj činiti nemohli, pochopiti nemůžem. Neř
 mohau suad, poněwádž sami toho způsobu
 neznagj? Navčiti se ne gen nenj hanba,
 ale pochwala; **) ano swatá powinnost
 řažděho Včitele, při zawdaně vřjleži-
 sti, to sobe známě včiniti, čjmbj y sobě y
 djetřam prwnj wynavčowánj polehčiti mohł.
 Gestli chce Včitel djetky psánjm ř poznánj
 liter wěřti a tař gednau cestau y pisat y čj-
 tat včiti: ř tomu se wyhledáwa aby
 anebo stoly; neb lawice na řterýchby djetky
 řjydau to psati mohli, co Včitel na Tabuli,
 na černo zabarwené byli; anebo aby řaždé
 djetě černu dřewenu neb řamenu tabulku me-
 lo. Tař zařjistěby se djetky bránjm y pisati y
 řtěti navčili ***) Řdo chce, nech rozumj a
 nasleduge.

---

* Gřau řlowá B. Mich. Gřtaigel w Metodologji na
 řfrance 54. poznamenana.

**) Ne pudeat, quae nescieris, te velle doceri:

Scire aliquid laus est, pudor est, nil discere velle.

Cato in Dist. Mor.

Pročby se, řdyž čeho gěřtě nemyš, navčiti w nowě hanbiř?
 Gěřt gěřt nětco vřět, navčiti se nechřti ře hanba.

Amos Comenius.

*** Při Bell-Lankasterowsřkem zpřsobě wyvčowánj se
 počátek činj od psánj. Wiř wřř gmenawonau řniže-
 řku o něm na řř. 60, 61, 69—72.

104. 5-10

Mus 119